

ХЕЗИОД ДЕЛА И ДНИ

Превод от старогръцки: Станка Недялкова, 1988

chitanka.info

Музи, чеда Пиерийски, прославящи всичко със песни,
хайде, за Зевс разкажете, във химн величайте баща си:
смъртните стават чрез него еднакво незнайни и знайни,
славни или пък безславни по воля на Зевс господаря.
Лесно дарява със сила и силния лесно сразява,
леко потулва блестящи, невзрачни пък прави да блеснат,
леко изправя превития, гордия дух пък пречупва
Зевс, отвисоко гърмящ и в палати над всички живеещ.
Хубаво гледай и слушай, реши справедливо самият
ти, а пък цялата истина аз ще ти кажа, о, Персе.
Няма Ерида една на света, ала две са различни^[1]
те на земята и който е умен, едната би хулил,
другата би възхвалил — че по дух са напълно обратни:
първата злото, войната и битките вечно подклажда,
тя е жестока и мрази я всеки човек, но е длъжен,
следвайки божата воля, Ерида свирепа да тачи.
Другата — нея Нощта, в мрак обвита, роди я най-първо;
Зевс, нависоко седящ и в ефира живеещ, я прати
в земния корен, да бъде голямо добро за човека,
тъй като тя и ленивия даже към дело подбужда.
Кой ще си скръсти ръцете, когато богатият гледа
как неуморно оре и сади, как дома си урежда —
всеки стреми се назад да не е от съседа си, който
с труд се замогва: добра е за хората тази Ерида.
С ревност строителя гледа строител, грънчар пък грънчаря,
просяк на просяк завижда, а също певец на певеца.
Персе, за тези неща помисли си добре във душата,
нека злорада Ерида от труд не отвръща сърце ти,
тъй като си любопитен в съда по кавгите да зяпаш.
Малко се грижи за разни кавги и съдилища този,
който в хамбара си няма обилна годишна реколта,
зърно Деметрино, дето дарява го щедро земята.
Първо с това засити се, а после за чужди имоти
в свади и битки се хвърляй; че злото, което ми стори,
пак да повториш не можеш; но нека решим крамолата
с права присъда, а тя е от Зевс и е най-съвършена.
Бе разделено наследството вече, но повече грабна

ти и отнесе, защото ласкаеш царете, които,
алчни за дарове, искат такива присъди да дават.^[2] Глупчовци!
Как половината струва по-много от цяло,
как скъпоценни са хлябът и лукът^[3], не могат да знаят.
Скрити държат боговете богатата от смъртните хора —
как лесно щеше да бъде един само ден да работиш,
после пък цяла година без работа всичко да имаш!
Бързо веслата тогаз до огнището щеше да сложиш^[4],
би бил ненужен трудът на волове и мулета яки.
Зевс, във сърцето си гневен, потули обаче богатата,
тъй като хитрият бог Прометей го излъга; затуй пък
мъки и бедствия Зевс за човешкото племе замисли;
огъня скри; ала славният Япетов син го открадна
пак от премъдрия Зевс заради простосмъртните хора —
тайно от Зевс Гръмометец в стъблото на кухия нартекс^[5].
Облакосборецът Зевс във яда си му рече тогава:
„Япетов сине, хитрецо, от всички най-ловък мошеник,
огъня дето открадна и мене измами, ликуваш:
гибел обаче това е за теб и за бъдните хора.
Аз във замяна на огъня зло ще им дам, на което
те от сърце ще се радват и злото си с ласка ще срещнат.“
Рече така и разсмя се бащата на смъртни и вечни.
Славния Хефест накара възможно най-бързо да смеси
глина с вода и да вложи в тях говор и сила човешки,
прелестен лик да слепи на девойка от дивна по-дивна,
равна с богините вечни; а после накара Атина
майсторски как да бродира и как да тъче да й каже;
също така Афродита всезлатна главата й с хубост,
още със тежък копнеж да обсипе, с томящи тревоги;
кучешки мисли, крадлива природа да вложи във нея още
вестителя Хермес, убиец на Аргос^[6], накара.
Рече така; подчиниха се всички на Зевс властелина.
Куцият бог всеизвестен^[7] по Зевсова воля извая
глинена фигура в миг, на девойка свенлива подобна;
а модроока Атина препаса я, още нагизди;
после Харитите, с тях и Пейто господарка обвиха
нейната шия със златен гердан; чуднокосите Хори

с пролетни свежи цветя ѝ изплетоха китна корона;
тялото с прелест докрай натъкми ѝ Атина Палада.
В нейната гръд пък вестителят Хермес, убиец на Аргос,
думи лукави и още лъжи, и крадлива природа
вложи по воля на Зевс Гръмовержеца страшен; и говор
даде ѝ Хермес чевръст; и нарече жената Пандора^[8],
тъй като всички, които в Олимп обитават дворците,
дар ѝ дариха — беда за човешкия род хлебоден.
Щом неизбежната гибелна хитрост приготвена беше,
Таткото прати при Епиметей всеизвестния Хермес —
бързият божи вестител, да носи подаръка; никак
Епиметей не помисли, че бе Прометей му заръчал
дар да не взема от Зевс Олимпийски — назад да го върне,
тъй като някаква пакост за смъртните може да стане.
Той не разбра го обаче, преди да приеме злината.
По-преди в своя живот племената на земните хора
нито мъчителен труд, ни нещастие бяха познали,
нито пък болести зли, що донасят смъртта на човека,
тъй като бързо стареят в нещастия смъртните хора.
Да, но със своите ръце от гърнето жената отмести^[9]
тежък капак и сред хората пусна ужасните мъки.
Само Надеждата вътре в дома нарушим си остана,
там под ръба на гърнето, че тя не можа да изхвъркне
вънка, защото преди туй капакът затисна гърнето,
както бе воля на Зевс щитодържец, сбирач на мъглите.
Бродят обаче безброй теглила посред смъртните хора —
пълна със зло е земята и пълно е също морето:
болести денем и нощем самички по собствена воля
смъртните хора спохваждат и зло тихомълком им носят,
тъй като Зевс промислителят техния говор отне им.
Ето така невъзможно е плана на Зевс да избегнеш.
Стига да искаш, то аз ще ти кажа и друга легенда
вещо и хубаво — ти пък във своето сърце обмисли я: —
как боговете и хората имат един и същ корен.
Златния век най-напред сътвориха за смъртните хора
вечно безсмъртните, дете в Олимп обитават дворците.
Стана това, на небето когато царуваше Кронос:

хора с безгрижни сърца си живееха както безсмъртни, нито познаваха труд и нещастие, ни ги грозеше жалката старост, а все неизменни в краката, в ръцете черпеха в пира наслада, от всички злини надалече. Беше смъртта им подобна на дрямка; и имаха още всички отлични неща: хлебородната нива самичка даваше плод изобилен и щедър; по собствена воля мирно труда си разделяха те с добрини многобройни; имаха много стада, на безсмъртните бяха любимци. След като туй поколение в себе си скри го земята — то се превърна по воля на Зевс в благи духове земни^[10], стражи на смъртните хора, всесилни защитници в злото. Именно те са на стража в съда и в делата престъпни, вред по земята се скитат, във гъста мъгла обкръжени; те притежават и царското право да дават богатство. Втория век след това сътвориха далеч по-негоден, сребърен, тези, които в Олимп обитават дворците: той ни по външност на златния, нито по дух бе подобен. Сто лета беше детето край своята майка грижлива гледано — вечно във къщи, безсилно и глупаво още. Но възмъжали веднъж и достигнали зрялата възраст, кратко живееха те, при това поради безразсъдство — в болки, защото не знаеха как помежду си да сдържат своята престъпна надменност и ни боговете блажени тачеха, нито принасяха жертви на свети олтари в своите жилища, както е редно за хора смирени. Зевс разгневен ги погуби тогава, че с дар не почитат те боговете блажени, които Олимп обитават. Щом и това поколение в себе си скри го земята — смъртните хора пък тях ги наричат блажени подземни духове — по-маловажни, но все пак съпътства ги почит, — третия век пък Кронидът направи за смъртните хора бронзов, напълно различен от предния сребърен; той бе твърд като ясен^[11] — ужасен и мощен; и само неправди, още делата плачевни на Арес влечаха човека; хляб не ядяха, но бяха с жестоки сърца от стомана, страшни — невиджана сила, ръце невъздържани, яки

бяха израсли от техните плещи над крепкото тяло.
Бронзови бяха доспехите, бронзови къщите също,
с бронз обработваха всичко, а нямаше черно желязо.
Тези хора самички от своята десница умряха,
в своя чертог плесенясал прие ги студеният Хадес.
Те са без име: макар страховити да бяха, ги грабна
черната смърт и от яркия слънчев светлик се лишиха.
Щом и това поколение в себе си скри го земята,
още и друго, четвърто, на земната твърд многохранна
Зевс Кронидът създаде — по-силно и по-справедливо:
век на герои^[12], които полубогове се наричат —
туй поколение бе преди нас на земята безкрайна.
Някои злата война и ужасната битка погуби:
част в седмовратата Тива, в земята на Кадъм, когато
водеха бой заради синовете на царя Едипа,
част пък — когато над морската бездна дълбока край Троя
с кораби прати ги в бой заради чуднокоса Елена.
Тъй че тогава смъртта с мрак обгърна едни от тях черен,
други с живот и със дом надалече от смъртните хора
таткото Зевс надари и накрай ги земята посели.
Скръб във сърцата си нямат, блажените острови вечно
те обитават покрай Океана дълбоковъртопен —
чудно щастливи герои, за тях във годината трижди
ниви цъфтят хлебородни и меденосладък плод раждат.
Те са далеч от безсмъртните: Кронос над тях управлява.
Ах, да не бях се родил във това поколение пето,
вече да бях аз умрял или пък нероден да съм още —
та нали точно сега е желязният век и избава
няма ни денем от мъки и скърби, ни нощем от гибел.
Тежки беди боговете на смъртните хора ще пратят;
въпреки всичко за тях и добро покрай злото ще има.
Зевс ще погуби и тук поколение хора, когато
те да се раждат започнат със сиви коси на челата.
Нито баща ще прилича на своите деца, ни обратно,
нито пък гост на стопанин или пък другар на другаря,
нито ще има любов между братята както по-рано.
Стари родители бързо ще бъдат презрени без почит:

с тежки слова ще ги мъмрят децата им в своята жестокост, страх пък от бога ще нямат и няма да дават прехрана тези насилници, щом остареят бащите им вече; всеки ще гледа града на другия как да ограби. Няма да види добро, който клетвата праведно тачи, честен е и справедлив; тъй неправда, а още злодейство повече всички ще хвалят, и прав ще е силният, срам пък няма да има; вреда на достойния мъж ще нанася лошият с думи лъжовни, дори ще ги скрепя със клетва. Всичките хора нещастни навред ще съпътствува завист — злорадолика, креслива, доволна от чуждите мъки. Точно тогаз към Олимп от земята с широките друми, с бели одежди покрили телата си чудно красиви, в божия сонм ще отидат, напущайки смъртните хора, те — Немесида с Айдос; ще останат за хората само тежките болки и няма да има защита от злото. Басня сега на царете надменни и горди ще кажа: ястребът тъй заговорил на славея с пъстрата шийка, щом нависоко в простора понесъл го, в ноктите сграбчен, той пък жаловно заплакал, прободен от кривите нокти. Ястребът с тези слова се обърнал победно към него: „Глупчо, какво си закряскал? Сега те е хванал по-силен: там ще вървиш, дете аз понеса те — какво, че певец си? — обед от теб, ако искам, ще сторя или ще те пусна. Само безумец би взел да се мери с по-мощни от него — няма за него победа, а срам само, с болка примесен.“ Рекъл така ширнокрилият ястреб, стремителна птица.

Правдата, Персе, послушай, не бива да храниш неправда: зло е за жалкия смъртен неправдата, лесно не може даже богат да я носи, под нейното бреме превит е, щом със бедата се сблъска; а другият път по-добър е, който до Правда довежда, че тя и Неправда надвива, щом извървиш го до края. Това и глупакът разбира, колчем пострада — че Орк дебне всяка присъда неправда. Врява се вдига, когато нанякъде Правдата влачат алчни велможи и в криви процеси раздават присъди;

тя пък ги следва със плач по града и по хорските къщи,
с гъста мъгла обкръжена и носеща зло на онези,
дето я пъдят далеч, а на хората кривда раздават.
Тези обаче, които със съд справедлив чужденците,
както и своите съдят и правдата спазват напълно,
имат цъфтяща държава и хората там преуспяват,
винаги мир детехранен цари във земята им, нивга
тежка война на народа им Зевс зоркоок не отрежда.
Там, гдето правда царува, ни глад, ни беда не спохожда
хората, те във доволство земята си гледат грижливо.
Носи им нивата много блага, а дъбът в планините
жълди в своя върхар и пчели във хралупата има;
с мъка овцете вървят, под гъстото руно превити;
раждат жените потомци, които напомнят бащите;
винаги радват се те на блага; и не плават в морето
с кораби, тъй като плод хлебородната нива им носи.
Който с престъпни дела и с неправда зла все е улисан,
нему възмездие Зевс, Кронидът всевиждащ, изпраща.
Често и цял един град зарад лош човек много претегля,
ако от правия път той е свърнал и върши злодеяства.
Тях от небето обсипва с нещастия страшни Кронидът —
чума и глад наведнъж и тогава погива народът;
спират жените да раждат, редей челядта в домовете, —
воля това е на Зевс, господар Олимпийски, а друг път
гине войската огромна или крепостта, или още
цялата флота Кронид потопява сред морската бездна.

Вие, царе, и сами размислете над тази присъда,
тъй като близо стоят боговете до смъртните хора,
бдят кои с криви присъди един друг съсипват се,
щото хич не помислят дори, че възмездие бог ще им прати.
Тридесет хиляди бога на земната твърд многохранна
има, които човека по воля на Зевс охраняват:
именно те са на стража в съда при делата престъпни,
вред по земята се скитат, във гъста мъгла обкръжени.
Също девойката Правда, на Зевс дъщеря, съществува,
славна, почтена между боговете, в Олимп господари.

Щом като някой, презрял я, вреда със лъжа нанесе ѝ,
бързо край татко си Зевс, потомък на Кронос, присяда,
хорските мисли коварни описва му тя, а пък после
плаща народът срама на царете, що с помисли лоши
само неправда раздават и с хитри я думи прикриват.
Туй да избягвате вий, дароядни царе, да са прави
думите ваши, съвсем отвикнете от криви присъди.
Всеки злотворец самичък от злото си пати най-много,
лошият умисъл най-лош за този е, който го мисли.
Всичко окоето на Зевс забелязва и всичко разбира,
също и тези неща, ако иска, съзира, а също
истинска правда дали всеки град съблюдава и тачи.
Де да не бях нито аз между хората, нито синът ми
праведен, тъй като днеска ужасно е лошо да бъдеш
праведен, щом по-неправият повече право ще има.
Зевс промислител обаче не вярвам това да допусне.
Персе, за тези неща във душата добре помисли си,
правдата слушай сега, забрави за насилия вече.
Този закон въдвори между смъртните хора Кронидът:
рибите, също така зверовете, пернатите птици
нека ядат се взаимно, че нямат при себе си правда;
а пък на хората той даде правда и тя се оказва
най-благодатна — понеже поиска ли опитен някой
право да каже, дарява го Зевс далновидец с богатство,
който даде доброволно лъжливи свидетелства с клетва,
с лудост без цяр е наказан, щом правдата той ощетява,
в бъдеще нему остава незнайно, незнатно потомство;
става по-знатен родът на човек, който в клетва е честен.
Персе, глупако, доброто ти мисля и тъй ще ти кажа:
лошите качества стигат се лесно и всичките вкупом,
гладък е пътят към тях, те съвсем във съседство живеят.
С пот напоиха обаче добре боговете безсмъртни
всяка една добродетел, че дълъг е друмът към нея,
стръмен в началото, грапав, пък после, върха изкачиш ли,
лесен тогава е вече, човек трудността му не сеща.
Този е най-съвършен, който сам размишлява за всичко,
вижда кое най-добро е — и края му, и сетнините.

Също добър е и който се вслушва в разумни съвети.
Който пък нито самичък размисля, ни слуша каквото
други му казват, наистина той е негоден за нищо.
Винаги мойта поръка помни и труди се, о, Персе,
сине на знатния род, за да може Гладът да те мрази,
обич да храни обаче към тебе Деметра почтена,
чудновенчана, и твоя хамбар със блага да напълни:
тъй като Глад неотлъчно навсякъде следва лентяя.
Гняв боговете към този безделник и хората чувстват,
който по своята природа прилича на търтей без жило,
дето яде и пилее, лентяят, труда на пчелите;
своите дела привикни да уреждаш навреме, грижливо,
тъй че с храна изобилна да бъдат хамбарите пълни.
Хората с труд се сдобиват със много стада и богатство,
ако работят, по-мили на вечно безсмъртните стават,
още на смъртните, тъй като те ненавиждат лентяи.
Няма позор във труда, само мързелът носи позора.
Ти се труди — и ще гледа безделникът скоро със завист
как богатееш; богатство от слава и чест се съпътства.
Все най-добър е трудът, какъвто и жребий да имаш,
щом неразумния взор си преместиш от чужди имоти
в своята работа с грижа за хляба си, както те моля.
Срам недобър съпровожда човека, когато е в нужда,
срам, който нявга вреди на човека, а друг път помага.
Срам е, когато си беден, спокойствие — щом пък богат си.
Зле е да грабиш имот — по-добре да е даден от бога:
който със сила добие голямо богатство или пък
с медена реч похити го, което най-често се случва,
колчем човешкият ум от печалбата цял е погълнат,
още безсрамие смогне срама да изтласка напълно —
него безсмъртните бързо затриват, зачернят дома му;
ако такъв е, той само за кратко живее е богатство.
Същото стига и който наврежда на гост и молител^[13],
още и който в леглото на брата си роден се вмъква
тайно с жена му в постелята, вършейки нещо нередно.
Още и който обижда сираци във своето безумство,
който баща си немощен, на прага на лошата старост,

хули със тежки слова и отнася се лошо със него:
даже самият Кронид към такъв човек кипва във ярост,
с тежко възмездие той за делата му зли го наказва.
Ето от тези неща си възпирай сърцето безумно.
Колкото можеш, принасяй на вечно безсмъртните жертви —
с чиста душа просветлена, и тлъсти бедра им изгаряй;
друг път смилявай ги ти с възлияния, с дим благовонен,
колчем си лягаш и колчем светликът божествен изгрява —
тъй ще са те със сърце и душа милостиви към тебе,
чуждия дял за да купиш, а не да изгубиш и своя.
Своя приятел на пир покани, но врага си не викай,
този най-вече кани, във съседство с когото живееш,
тъй като, с теб ако нещо се случи наблизо, съседът
в миг ще дотича, а дълго роднините има да чакаш.
Калпав съсед е беда, а добър пък е цяло имане;
случиш ли свестен съсед — то си случил и благо голямо;
вол не пропада дори, ако калпав не ти е съседът.
Честно мери, от съседа когато ще вземаш, и честно
връщай със същата мярка, и повече, щом е възможно —
тъй ще разчиташ на него, когато по-късно си в нужда.
Няма да гониш нечестна печалба, че тя е погубел.
Щом те обичат — обичай, и щом те спохождат — спохождай.
Който ти дава, му дай, а не дава ли, също не давай.
Всеки на щедрия дава, но никой не дава на стиснат.
Дарът добър е, грабежът пък — лош и на смърт е дарител.
Тъй като с радост дадеш ли, макар да е нещо голямо,
сам си доволен от дара и чувстваш в сърцето наслада;
който обаче самичък си взема във своята наглост
даже и мъничко нещо, сърцето му става на камък.
Който пък гледа да трупа, от лютия глад се предпазва,
тъй като малко по малко когато прибавяш и често
правиш така, не след дълго от малкото става голямо.
Никак не пречи, когато си имаш във къщата нещо.
Нека си бъде във къщи, защото навън се изгубва.
Всичко налично да имаш е хубаво, зле е, когато
трябва ти липсващо нещо — това да обмислиш те карам.
Яж до насита, когато започваш и свършваш гърнето,

в средната част го пести; ала в края пестене не бива.
Плата дори на приятел да бъде уречена твърдо,
винаги, даже за брат си, с усмивка повикай свидетел,
тъй като вяра погубва човека наравно с невяра.
Нито жена кикимора ума да ти вземе допускай,
дето ти бърбри умилно, пък всъщност ти гледа хамбара.
Който в жената повярва, повярвал е той във мошеник.
Трябва да имаш единствен наследник, че бащина къща
той да поддържа: така у дома ще нараства имотът.
В старост дано пък умреш, ако втори потомък оставиш.
Все пак дарява с богатство Кронид и при повече хора.
Повече щом са — и грижи, и трупане повече има.
В случай че в твоите гърди за имот ти копнее сърцето,
тъй се труди упорито и труд към труда си прибавяй.
Щом се покажат Плеядите, щерки Атласови, почвай
жътвата; оран захващай, когато пък те ще залязват.^[14]
Те четиридесет нощи и дни са от хората скрити,
после отново, когато годината свърши кръга си,
пак се явяват — тогава за първи път сърпа точи си.
Този закон на полята да спазва и който живее
близо до морския бряг, а и който в гористи клисури
тучни земи обитава, далеч от морето пенливо.
Сей, разсъблечен когато се ходи, ори разсъблечен,
също така разсъблечен жъни, ако искаш навреме
всички дела на Деметра да свършиш — така ще израства
всичко, когато се следва, и няма във нужда по-късно
в чуждите къщи да просиш, но празен оттам да се връщаш,
както сега и при мене дойде, но ни даром, ни в заем
аз ще ти дам; затова захвани се, о, Персе, глупако,
с работа свята, каквато отреждат на теб боговете:
нивга тогава с жена и деца, във сърцето си тъжен,
няма да молиш храна от съседи, към теб равнодушни.
Дваж или триж би успял, ала щом продължиш да досаждаш,
нищо не можеш постигна и думи напразно ще пръскаш,
пуста ще бъде словесната нива. Но аз ти заръчвам:
как да избегнеш глада и дълга да платиш, помисли си.
Дом най-напред и жена ти са нужни, и вол за оране:

тя да върви и след вола — робиня, но не и съпруга;
всички неща погрижи се в дома ти да бъдат готови,
не да ги искаш от други и щом ти откажат, да нямаш;
сгодното време да мине и тъй да пропадне трудът ти.
Работа нито за утре, ни вдругиден да не отлагаш,
тъй като нито лентяят, ни този пък, който отлага,
своя хамбар ще напълни: трудът се множи със грижовност,
който пък само се бави, в бедите е винаги вкопчен.
Точно когато се свърши мощта на искрящото слънце,
още на потния зной, и всесилният Зевс ни изпрати
есенен дъжд, а човеку олеква и лекоподвижно
тялото става — а точно тогава изгрява звездата
Сириус^[15], що над главите на смъртните хора за малко
денем се вижда, а много по-често явява се нощем, —
тъкмо тогава лесът, непокътнат от червей, сече се,
сипе листа по земята и спира да пуска филизи:
тъкмо тогава е време дърва да сечеш, запомни го!
Клон отсечи за хавана три стъпки, чукало три лакти,
седем пък стъпки за ос, че такава е най-подходяща,
щом пък е осем, оттам ще отрежеш дори и мотика.
Шина три педи сечи за десетодланна^[16] каруца,
за обработка дърва ти събирай грижливо. За грядел
дъб подходящ потърси в планината или във полето,
видиш ли — къщи носи го, защото за оран с волове
той е най-здрав, щом слугата Атинин^[17] го пъкне в гредата,
още с пирони скове го и тъй го скрепи за теглича.
Две да приготвиш рала потруди се във къщи; едното
цялостно, другото здраво сглобено — така по-добре е,
в случай че първото счупиш, във второто впрягаш волове.
Червей най-рядко напада тегличи от бряст или лавър;
всякакъв дъб — за греда, а за грядел зеленият става.
С бикове два деветлетни сдобий се, че те са най-силни,
в младост цъфтят и е най-подходящо със тях да работиш.
Няма в браздата борба да захванат и тъй да ти счупят
рало, та своята несвършена работа в миг да оставят.
Мъж четирийсетгодишен след тях да върви, да ги смушка,
хляб един, едро начупен, на ден да му стига напълно,

също да бъде грижовен и прави бразди да изкарва,
не по връстниците още да зяпа, ами да си гледа
своята работа; други от него по-млади не могат
семе да хвърлят добре, та повторна сеитба да няма;
тъй като младият момък увлича се лесно с връстници.
Ти забелязвай, когато дочуе се писък на жерав^[18],
що отвисоко в небето разнася се всяка година:
знак е за оран това и показва, че иде отново
зима дъждовна и хапе сърцето на мъж без волове;
точно тогава храни кривороги волове в обора,
тъй като лесно се казва: „Я дай ми кола и волове“;
лесно отказва се също: „Работят сега на полето.“
Някой всезнайко твърди, че завчас ще направи каруца.
Глупчо! Не знае, че трябва стотина дъски за каруца —
тях у дома си по-рано е нужно да сложи грижовно.

Колчем яви се на хората първата сгода за оран,
още тогава се втурвай самият със робите редом
в суша, във дъжд да ореш, щом е време за оран в полето,
много във утрото бързай, та пълни да бъдат нивята.
Нива, обърната пролет, налято не ще те излъже.
Сей угарта, докато е олекнала почвата още,
тя — угарта — е защита от зло, на децата бавачка.
Ти обърни се с молба към Деметра пречиста и Хадес^[19]
зряло и тежко да сторят светото Деметрино зърно^[20],
първом когато започнеш оране и хванеш в ръката
дръжката в края, а с пръта гърба на воловете стигаш,
ралото дете ти влачат в ярема. А малко след тях пък
роб със мотика доставя на птиците грижи, защото
семето скрива в земята; добрата подредба е благо,
лошият ред пък — злина най-голяма за смъртните хора.
Тъй класовете със зрелия плод към земята ще кимат,
изход щастлив ако сам Олимпийецът най-подир прати,
делвите ти ще изчистиш от паяшки мрежи и вярвам
радост да чувстваш, когато от сбраното зърно си вземаш.
Светлата пролет така ще дочакаш в доволство, към други
без да поглеждаш, а другите в нужда ще идват при тебе.

Щом пък при слънцестоене^[21] ореш си отличната нива,
седнал ще жънеш, в ръката си сграбчил нищожния наръч,
снопи ще връзваш прашасал и без да си много доволен,
в кошница всичко ще сипеш — малцина към теб ще погледнат.
Всякога Зевс щитодържец различно обаче решава,
тъй че за смъртните хора е трудно да схванат плана му.
Късно ореш ли, навярно би имал такава утеха:
първом когато изкука в листата на дъб кукувица^[22],
носейки радост на всички по земната шир необятна —
ако на третия ден след това завали непрестанно,
тъкмо вода да покрие следата от волско копито:
късната оран със ранната би се така изравнила.
Всичко това във ума си пази и недей го забравя
нито във светлата пролет, нито в дъждовното време.
В зимните дни във ковачница, в кръчма задушна не влизай,
колчем студеното време от работа спира човека:
своята къща тогава усърдният мъж би уреждал,
иначе лошият мраз в безизходност и бедност те сварва:
своите подути крака със дръгливи ръце ще разтриваш.
Който е много бездеен и храни напразни надежди,
нямайки средства, на себе си зло във сърцето си мисли.
Лоша е тази надежда, която съпътства бедняка,
който във кръчма е седнал, прехраната без да подготви.
Още в средата на лятото робите ти наставлявай:
„Няма да бъде завинаги лято, правете хамбари!“
В месец ленеон^[23] пази се — добитъкът мре от студа му,
всичките дни му са лоши и мраз безпощаден настава,
тъй като духа Борей, конехранната Тракия минал,
после морето широко разбунил и стигнал дотука;
тътен тогава навред лесове и земя огласява;
дъбове много с високи корони и борове снажни
рухват на земната твърд многоплодна, сразени от него
в урви планински, и целият лес неизброден простенва.
Зъзнат животните, свили опашки под своето тяло,
даже и тези, които са с вълна покрити — дори и
козина гъста да имат, пронизва ги вятърът леден.
Също и волската кожа пронизва и никак не спира,

също козите със косми въздълги; обаче овците,
тъй като гъсти руна притежават, не може прониза
мощният вятър Борей; а старикът от него се сгърбва.
Той не пронизва обаче девойката с меката кожа,
дето остава си вътре във къщи край майка си мила:
тя Афродита всезлатна и нейните грижи не знае.
Нежната кожа измива си хубаво, с масло уханно
после намазва се тя и си ляга във вътрешна стая
в зимния ден, октоподът когато гризе си краката^[24]
в своята къща без огън, във своето жилище жалко,
тъй като слънцето още не сочи му где да се храни;
то пребивава тогава в страната на тъмните хора,
грее пък много по-бавно и слабо за гръцкото племе.
Всички животни в гората — рогати, а също безроги,
тракат нещастни със зъби и бягат във гъстите дебри,
грижа такава в сърцата им има: стремят се и търсят
те да намерят убежище в плътни шумащи или пък
в куха скала и подобни тогаз на трикракия старец^[25],
който, с превита гърбина, склонил е глава към земята,
скитат се вредом и белия сняг да избягнат се мъчат.
Тялото ти защити си тогава и, както ти думам,
мека наметка, а също хитон до петите сложи си —
вито тъкани със вътък дебел, но на тънка основа, —
тъй облечи се и няма да зъзнеш с настръхнали косми,
няма изправени те да треперят по твоето тяло.
Ти се обувай с цървули от кожа на вол, убит вещо,
плътно покрити с кече да са те непременно отвътре.
Кожи от малки козички съшивай със жили говежди —
дойдат ли дните студени, ти тях на гърба си да метнеш,
те ще те пазят в поройния дъжд. На главата пък слагай
хубава плъстена шапка: ушите ти сухи да бъдат,
тъй като сутрин студено е, вятър Борей ли задуха;
облак от звездния свод във зори над земята се стеле —
той, житоносен, пои на блажените хора нивята;
след като сила почерпи от вечнотечащи потоци,
после се вдигне високо нагоре от зимна вихрушка,
привечер в дъжд се изсипва понявга, а друг път пък бягат

гъстите облаци, тъй като гони ги северен вятър.
Вкъщи със свършена работа, него преварил, върни се,
иначе тъмният облак отгоре връз теб ще се спусне,
твоего тяло след туй ще е мокро в прогизнали дрехи;
тази беда не допускай — понеже е зимният месец:
той за човек е най-тежък, най-тежък е също за скота.
Дажба на хората повече, двойно по-малко на вола
давай, че дългите нощи в това са изгодни за тебе.
Спазвай това, докогато годината свърши и дните
с нощите станат пак равни, когато отново земята —
майка на всички неща — донесе плодове най-различни.
Колчем със слънцестоенето Зевс шестдесет мразовити
дни изтъркули, тогава звездата Арктур изоставя
точно във този момент Океанските струи свещени^[26],
първа изгрява и блясва, когато се спусне тъмата.

Лястовица — дъщеря на Пандион^[27], след него в простора
вдига се с писък, когато започва се новата пролет.
По-рано почвай резитба, така за лозите добре е.
Охлюв, Плеядите мразещ, щом от пръстта по стъблата
качва се — вече е късно тогава за копан на лозе,
сърпове трябва да точиш и робите трябва да будиш;
няма на сянка да сядаш и чак до зори да почиваш
в жътвено време, когато от слънце телата загарят.
Ревностно бързай тогава и вкъщи носи плодовете,
ставай ти рано в зори, за да имащ надеждна прехрана.
В изгрев едната третина от труд да си вече привършил,
изгревът пътя наспорва, наспорва и работа също,
изгревът щом се покаже, повежда по друми мнозина,
също така и на много волове яремите слага.
Щом разцъфти ангинарът и седнал в дървото, щурецьт
звънко започне да лее безспирна и сладостна песен^[28]
изпод крилете си в дните томящи на лятната жега,
тъкмо тогаз са най-тлъсти козите и виното — пивко,
най-похотливи жените и най-маломощни мъжете,
Сириус щом изсуши коленете им, още главите,
зной пък опърли телата; но нека тогава да има

вече и сянка дълбока, и вино библинско^[29], и още бяла погача, и с тях от козата последното мляко, мръвки от пасла в леса и нераждала нивга телица, още от първи козлета; и вино искрящо тогава, в сянката седнал, да пия, сърцето си с гозби наситил, своето лице към Зефира, навяващ прохлада, обърнал, също към буйния, чистия, вечно струящия извор. Трижди наливай вода, а четвъртата част да е вино^[30].

Робите святото зърно Деметрино карай да вейт още когато за пръв път могъщ Орион се явява^[31], в място, на вятър открито, и още на кръгли хармани. Щом го измериш, добре прибери го във делви: обаче сложиш ли цялото жито готово във къщи, веднага трябва ратай пред дома да поставиш, бездетна слугиня също търси да наемеш — слугиня с кърмаче не струва; дръж и озъбено куче — и без да му жалиш храната, иначе някой разбойник нощес ще ограби имота. Трябва сено да докараш и слама — да имат обилно твоите волове и мулета. Дай след това да отпуснат робите своите колене и двата си вола разпрягай. Колчем на звездния свод Орион се яви във средата, Сириус също, Арктур в Еос розовопръста пък взре се^[32] — Персе, тогава отнасяй във къщи обраното грозде, десет дена и нощи на слънцето ти го излагай, пет пък на сянка го дръж, а на шестия в стомни наливай дара на весел Дионис; когато Плеядите, също с тях и Хиадите, още могъщ Орион пък залязват^[33] — точно тогава помни, че е сгодното време за оран. Ето така под земята търкулва се пълна година.

Морското дело опасно ако пък с копнеж те изпълва — колчем да могат властта на могъщ Орион да избягнат, гмуркат се вече Плеядите в димната шир на морето^[34], тъкмо тогаз ветрове всевъзможни беснеят във вихър: кораби вече не дръж във морето на цвят като вино, както съветвам те аз, помни: обработвай земята.

Кораба ти изтегли върху суша, отвред обгради го
с камъни — влажната мощ да възпират на вятъра бурен;
трюмната тапа свали — да не би от дъжда да изгние.
Всички въжета и скрипци във къщи ще трябва да сложиш,
след като свиеш грижливо платната на морския кораб;
свойто кормило добро закачи над огнището после.
Сам пък почакай, докато за плаване времето дойде:
бързия кораб тогава спусни на вода, напълни го
после с товар подходящ, та печалба да носиш във къщи,
както и моят и твоят баща, неразумни ми Персе,
плаваше с кораби, тъй като нямаше сваятна прехрана;
той и пристигна един ден и тука след плаване дълго,
след като с кораба чер Еолийската Кима напусна,
бягайки не от охолство и не от имот и богатство,
ала от лошата бедност, дарена от Зевс на човека.
Той досами Хеликон се засели във жалката Аскра —
зиме зловеща, а лете пък тягостна, хубава — нивга.
Ти, о, Персе, помни: подобаващо време за всяка
работа има, но в морското дело това е най-важно.
Малкия кораб хвали, но в голям товари си багажа;
повече щом е товарът — и повече нова печалба
трупаш, ако ветровете си сдържат опасните вихри.
Щом в търговия насочвайки свойто сърце неразумно,
дългове, глад безотраден поискал би ти да избегнеш,
аз ти посочвам закона на морската шир многошумна,
нищо, че вещ аз не съм нито в кораби, ни в мореходство.
Тъй като нивга на кораб по ширно море не съм плавал,
само в Евбея веднъж от Авлида, ахейците гдето
нявга изчакваха бурята, много народ насъбрани
в път от свещена Елада към Троя, с жените си славна^[35].
Ето тогава в Халкида отплувах и аз за игрите
в чест на разумния Амфидамант; многобройни награди
бяха децата на славния мъж обявили. Ще кажа,
там че със химн победих и отнесох триножник с ушенца^[36].
Него на Музите аз посветих в Хеликон, че най-първо
там ме научиха те сладкогласните песни да пея^[37].
Толкова опит добил съм за кораби, здраво строени,

волята Зевсова мога обаче и тъй да ти кажа,
тъй като приказни песни от Музите аз съм научил.
Дни петдесет подир слънцестоене — тогава, когато
лятото с жегите страшни към края си вече достига^[38],
време настъпва да плава човекът — че нито ще счупи
кораба, нито мъжете сред морската шир ще загинат,
в случай че неблагоприятен не е Посейдон Земеръсец
или пък Зевс, на безсмъртните цар, не им прати погибел,
тъй като в тяхната власт е смъртта на добри и на лоши.
Плавен е повет в този момент, безопасно морето:
ти довери тогава спокойно на вятъра, спускай
бързия кораб в морето и качвай товара изцяло,
после стреми се по-скоро назад да се върнеш във къщи;
новото вино не чакай, ни есенен дъжд, нито буря,
що връхлетява те, нито ужасния повей на Нота,
който разбунва талазите, силния есенен Зевсов
дъжд съпровожда и прави морето опасно и страшно.
Пролетес време за плаване също за смъртните има:
тъкмо, когато за първи път колкото стъпка на врана
видиш, че стават листата смокинови в горните клонки —
тъкмо тогава морето достъпно за плаване става.
Значи да плаваш напролет е сгода дошла; но не мога
аз да я хваля, защото на мойто сърце не е свидна,
то е несигурно плаване; мъчно беда би избягнал;
все пак и в него се впускат невежите глупави хора,
тъй като средствата значат живот за нещастните смъртни.
Страшна е смърт сред вълните. Но аз да обмислиш те моля
всичките тези неща във сърцето си, както ти казвам.
Своя имот да не слагаш във вития кораб изцяло:
повече нека остане, по-малката част натоварвай.
Тъй като страшно сред морски вълни е с беда да се сблъскаш,
както е страшно, когато колата си ти претовариш,
ос потрошиш и така си съсипеш каруца и стока.
Не прекалявай, защото има си мярка във всичко.
В своята къща жена доведи си, когато е време:
нито когато остава ти много до трийсет години,
нито когато ги много надхвърлиш — тогава е време.

Тя да е зряла, да може от пет лета вече да ражда;
вземай девойка — да можеш на нрави добри да я учиш.
Най-подходяща е тази, която живее наблизо,
всичко оглеждай добре — да не станеш за смях на съседа.
Няма по-чудна печалба мъжът от добрата съпруга,
както от лошата нищо по-страшно не може да има:
алчна и лакома, даже и силен да бъде мъжът й,
тя го изгаря без огън и старост без време му носи.
Гледай добре да избягваш гнева на блажените вечно.
Никога своя приятел не слагай наравно със брат си;
щом си го сложил обаче, злина не докарвай му първи.
Нито лъжи ей така, без причина; но той ако почне
думи омразни да дума за теб или зло да ти прави,
двойно по толкова ти запомни да му върнеш; обаче
пак ако дойде за дружба, готов да плати за злината —
ти приеми: че презрян е мъжът, у когото се сменят
разни другари; ликът ти за мислите нека не лъже.
Нито кани многочислени гости, ни хич да не каниш,
нито приятел на лоши бъди, ни хулител на свестни.
Нивга не смей да упрекваш човек за убийствена бедност,
дето погубва сърцето — от вечно блажените тя е.
Най-превъзходно имане е сдържан език у човека,
много наслада му носи, когато работи със мярка.
Лошо говориш ли, скоро ще чуеш по-лошо самият.
Никога в общия пир с многочислени гости не бивай
мрачен: насладата там е голяма, разноските — малки.
Нивга след изгрев на Зевс не възливай искрящото вино^[39],
нито на други безсмъртни, ръцете си без да измиеш:
глухи към теб ще останат, с проклетия ще те заплюват.
Нивга не бива, обърнат към слънцето, прав да пикаеш:
трябва да правиш това подир залез, помни, и към изток;
нито по пътя в движение, нито встрани ще пикаеш,
ни се разголвай: че ходят в нощите блажените вечно.
Клекнал, това би направил съвестен мъж и разумен
или пък би приближил на двор ограден до стената.
Нито показвай си ти срамотиите, в семе облети,
вкъщи, наблизо до огъня — трябва това да избягваш.

Не от вещаещо зло погребение щом си се върнал,
трябва да правиш деца, а от пир на безсмъртните вечно.
Нивга вода чуднотечна на вечни реки не нагазвай,
без да отправиш молитва със взор към красивите струи,
без да измиеш ръце със водата прекрасна и чиста.
Който с ръце, неизмити от зло, през реката премине,
той боговете разсърдва и болки му пращат по-късно.
Нивга на пищния пир на безсмъртните няма да режеш
нокти от китка петпръстна с блестящото твърдо желязо.
Нивга, когато пък вино се пие, черпак над кратера
няма да слагаш — с това участ пагубна ще си докараш.
Къща когато строиш, неодялани трупи не слагай,
иначе, седнала горе, кресливата врана ще грачи.
Нито се мий, нито яж от гърне, несветено все още,
тъй като дух отмъстител в такива гърнета се крие.
Нивга дванайсетгодишни момчета не бива да сядат
върз недвижимото^[40] — лошо е: прави мъжа немъжствен,
нито дванадесетмесечни — същото с тях ще се случи.
Нито с вода, във която жена се е мила, е редно
мъж да се къпе, защото оттука след време ще дойде
пакост ужасна. Недей се надсмива над тайнствата, колчем
жертва запалена видиш, че бог и това ще накаже.
Никога в устие ти на реки, към морето течащи,
нито във извор пикай, а внимавай това да избягваш,
нито върши по-голямата работа — то е по-лошо.
Тъй ще постъпваш: и хорската страшна мълва ще избягваш.
Зла е, понеже мълвата, и куха, и леко се вдига,
тежко обаче се носи, отхвърля се още по-мъчно.
Нивга мълвата докрай не загива, когато мълви я
много народ — и дори е божествена някак самата.

Дните от Зевс ще следиш най-внимателно, както е редно.
казвайки също на робите: в месеца трийстият ден е^[41]
най-подходящ да преглеждаш труда и разделяш храната.
Тези са дните, които от Зевс промислителя идват,
колчем тълкуват ги правилно хората, спазвайки всичко.
Светите дни преди всичко са първи, четвърти и седми —

в него Латона роди Аполон със оръжие златно;
осмият ден и деветият — двата в растящия месец^[42]
най-подходящи са работа смъртните в тях да извършват;
най са добри единайстият ден и дванайстият — двата —
плод веселящ да събираш, а също да стрижеш овцете;
много по-хубав от двата дванайстият ден е, понеже
паякът своите нишки преде, покатерен високо,
в пладне, а своята купчина събира разумната мравка;
седне ли в стана тогава жената, трудът ѝ наспорва.
В новия месец в тринайстия ден не започвай сеитба,
най-подходящ е обаче растения в него да гледаш.
Шестият ден от средата на месеца^[43] лош е за тях пък,
в него момче да се ражда добре е, но лошо — момиче
както да бъде родено, така и във брака да встъпи.
Първият шести е лошият ден да се ражда момиче,
хубав е той пък козлета и овчи стада да скопяваш,
още в кошара да бъдат запрени; отличен е също
в него момче да се ражда; но то ще обича насмешки,
думи любезно-коварни, лъжи и потайни беседи.
В месеца в осмия ден ще скопяваш ти нереза, също
бика ревящ, а в дванайстия ден пък — работното муле.
В славния дваисети ден посред пладне се ражда мъдрецът,
този човек надарен е богато и много със разум.
Мъж е добре да се ражда в десети, жена във четвърти
ден от средата на месеца^[44]; в него с ръката човешка
мудни рогати волове, овце, работливи катъри,
псета озъбени свикват. Пази се и много внимавай
в дните четвърти от край и началото на месец^[45], че болки
късат сърцето — това са наистина дни съдбоносни.
Вкъщи съпруга води на четвърти от месеца; гледай
птичите знаци^[46] да бъдат за тези неща подходящи.
Петите дни^[47] ще избягваш, че те са злокобни и трудни —
казват, Еринии зли са обсипвали с грижи тогава
Орк, от Ерида роден за беда на престъпващи клетва.
В седмия ден от средата на месеца^[48] ти се огледай
много добре и свещеното зърно Деметрино хвърляй

в кръгли хармани; дърварят пък нека сече за постройки много греди; и дървета, които за кораби стават. Нека пък почва в четвърти^[49] строежът на кораби леки. Вечер е хубав деветият ден от средата на месец^[50]; няма в деветия ден от началото зло за човека. В него да даваш живот и да бъдеш роден е отлично и за жена, и за мъж, че денят е добър поначало. Знаят малцина, че в двацет и седми от месеца бива делвата те да наченат, да сложат ярем на врата на своите волове и мулета, още коне бързоноги, бързия кораб^[51] със многото пейки да спуснат в морето с цвят като вино — малцина го казват със вярното име. Делва отваряй в четвърти: в средата на месец над всички той е свещен, а когато след двацети идва^[52], е хубав рано в зори, но малцина го знаят; а вечер по-лош е. Тези са дните, които на земните хора са в помощ; другите всички случайни, безвредни са — нищо не носят. Всеки различни дни хвали, малцина пък нещо го правят. Някога мащеха бива денят, а понякога майка. В тях и щастлив, и богат ще е, който докрай ги познава, който се труди и няма вина пред безсмъртните вечно, спазвайки птичите знаци, избягвайки стъпки погрешни.

---

[1] Тук Хезиод излага възгледа си за ролята на спора като фактор за развитие в живота на обществото. ↑

[2] Хезиод бил първородният син и по правото, осветено от боговете, трябвало да получи по-големия дял от наследството. Но брат му Перс по нечестен начин си го присвоил, подкупвайки управниците — „дароядци“, след това пропилял дела си и имал намерение да заведе ново дело срещу Хезиод, за да получи и неговата част. ↑

[3] В оригинала — „слез и асфодел“. ↑

[4] Това била храната на най-бедните. Тоест, ако си моряк, ще преустановиш плаването. ↑

[5] Нартекс, или дяволски дивисил — вид дърво, служещо като огниво. ↑

[6] В оригинала — Аргифонт, прозвище на Хермес. Тълкува се по два начина: „убиец на Аргус“ (Хермес по заповед на Зевс убил

стоокия Аргус, за да спаси Ио) и „бляскавосветъл“. ↑

[7] Тоест Хефест. Веднага след като го родила, ужасена от грозотата на сина си, Хера го хвърлила от Олимп. Хефест окуцял, но по-късно ѝ отмъстил, като я приковал към трона ѝ, без никой освен него да може да я освободи. ↑

[8] Пандора — „дарена от всички“. ↑

[9] Жената е Пандора. В епохата на патриархата на жената започва да се гледа пренебрежително: от източник на блага тя се превръща в причина за бедни. ↑

[10] В оригинала — „демони“. Демоните са свръхестествени същества, които заемат по-долно място в йерархията в сравнение с боговете. ↑

[11] Мелийски нимфи — става въпрос за нимфите на ясена. Дръжката на копията се правела от ясен; самото копие получило постоянен епитет „ясеново“. Оттам и представата, че хората войни произлизат от ясена. ↑

[12] Героите са потомци на бог и смъртна жена или на богиня и смъртен, или пък на знатни предци. ↑

[13] Гостите и молителите се ползвали с особен статут: законите на гостоприемството били свещени, молителят също бил неприкосновен. ↑

[14] Плеядите изгряват през май, а залязват през ноември. ↑

[15] През октомври. ↑

[16] Лакътят, стъпката, педята и дланта като мерки за дължина — 1 лакът е 44,4 см, 1 стъпка — 29,6 см, 1 длан — 7,4 см, 1 педя — 22,2 см. ↑

[17] Една от функциите на Атина Палада е била да покровителства занаятите и всяка трудова дейност на човека изобщо. ↑

[18] Около средата на ноември. ↑

[19] Деметра е богиня на плодородието. Хадес, като бог на подземното царство, владее и скритите в земните недра богатства. ↑

[20] Зърното на Деметра е всъщност житното зърно. Наречено е „свято“, понеже житният клас е бил една от светините в Елевзинските мистерии. ↑

[21] Става дума за зимното слънцестоене, през декември. ↑

[22] През март. ↑

[23] По гръцкия календар — януари—февруари. През този месец се чествали Ленеите — празници в чест на Дионис, по време на които били изпълнявани пови комедии. ↑

[24] Според поверието октоподът, когато няма какво да яде, си изяжда краката. ↑

[25] Старецът е наречен трикрак заради тоягата, на която се подпира. ↑

[26] Краят на февруари. ↑

[27] Според мита атинският цар Пандион имал две дъщери — Прокна и Филомела. Прокна той дал за жена на тракийския цар Терей, който обаче се влюбил в сестра ѝ. За да има Филомела, той я излъгал, че Прокна е мъртва, а след това ѝ отрязал езика и я заточил. Но Филомела тайно успяла да съобщи на сестра си и Прокна замислила страшно отмъщение — убила сина си и с месото му нахранила Терей, баща му. После избягала със сестра си. Терей се втурнал да ги гони и щял да ги настигне, но тогава боговете се смилили над сестрите и превърнали Прокна в лястовица, Филомела — в славей, а Терей — в папуняк. ↑

[28] През юни. ↑

[29] Библинското вино се правело в Южна Тракия. ↑

[30] Гърците смесвали виното си, което било много гъсто, с вода в пропорция 3:1. ↑

[31] През юли. ↑

[32] През септември. ↑

[33] Краят на октомври. ↑

[34] Краят на октомври и началото на ноември. ↑

[35] Най-вече се има предвид, че в Троя е била отведена Хубавата Елена, заради която, според мита, избухнала Троянската война. ↑

[36] На тези игри Хезиод победил Омир. ↑

[37] Според античното схващане певецът не твори сам, а само повтаря внушенията му от някое божество песни. В момента, в който лее песента си, той изпада в боговдъхновено безумие. ↑

[38] През август ↑

[39] Следват редица религиозни предписания, за чийто смисъл можем само отчасти да се досещаме. ↑

[40] В текста: това, което не бива да се пипа, например гроб. ↑

[41] Дните във всеки месец древните гърци разделяли на три декади според фазите на луната. Броенето ставало по следния начин: указвала се датата и се добавяло „от началото“, „от средата“ или „от края на месеца“. Например — „седмият ден от началото на месеца“ означавало, както и днес, седми. „Седмият ден от средата на месеца“ бил седемнадесети, а „седмият ден от края“ — двадесет и четвърти, защото дните от последната декада се броели отзад напред. Необходима подробност е, че гръцките месеци не съответстват на съвременните. Те започват откъм средата на всеки днешен месец и траят двадесет и девет или тридесет дни. ↑

[42] Тоест в началото на месеца. ↑

[43] Тоест шестнадесети. ↑

[44] Тоест четиринадесети. ↑

[45] Съдбоносните дни са четвърти и двадесет и седми (двадесет и шести, в зависимост от това дали месецът има тридесет или двадесет и девет дни). ↑

[46] Гърците гадаели по летежа и гласа на птици. ↑

[47] Тук не е ясно дали става дума за петия ден от всяка декада или само за първата декада. Ако е вярно първото предположение, дните са пети, петнадесети и двадесет и шести (двадесет и пети) от месеца. ↑

[48] Тоест седемнадесети. ↑

[49] Понеже малко по-горе се говори за ден от средата из месеца, логично е да предположим, че и тук е така. Тогава денят е четиринадесети. ↑

[50] Тоест деветнадесети. ↑

[51] Корабът е бърз, защото е управляван от много гребци, а те седят на пейки. ↑

[52] Тоест четвърти, четиринадесети и двадесет и седми (двадесет и шести). ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.